

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

Geographical Indications

คำเรียง แซ่ตัน^{1/}

1. ความเป็นมา

สินค้าที่มีชื่อหรือเครื่องหมายใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิด มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมานาน ซึ่งเกิดขึ้นมาก่อนแล้ว ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ในอดีตแต่ละประเทศมิได้มีการคุ้มครอง กฏระเบียบ หรือวิธีการจัดการ การควบคุมคุณภาพ และการคุ้มครองชื่อเสียงของสิ่งเหล่านั้น จึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบ แต่ละประเทศจึงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองการอ้างชื่อหรือเครื่องหมายแสดงแหล่งผลิตสินค้า จึงเป็นที่มาของการพัฒนาระบบความคุ้มครอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการอ้างชื่อ หรือเครื่องหมายแสดงแหล่งผลิตสินค้าโดยมิชอบ หรือทำให้สาธารณชนสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า

2. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คืออะไร

ตามความหมายที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาให้ไว้... สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (จีโอกราฟิคอลอินดิเคชันส์, Geographical Indications) หมายถึง “การที่ชุมชนใด ชุมชนหนึ่ง อาศัยลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ตนอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสภาพดินฟ้าอากาศ วัตถุดิบที่มีในพื้นที่ ฯลฯ ไปจนถึงภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ สืบต่อกันมาในท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก หรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

หรือความหมายถึง ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียก หรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ หรือชื่อ สัญลักษณ์ที่ใช้ประกอบกับสินค้า เพื่อแสดงให้ผู้ซื้อ หรือผู้บริโภค ได้ทราบถึงลักษณะของสินค้า ที่มาจากแหล่งกำเนิดนั้น ๆ มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะพิเศษ

“สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายถึง สินค้าที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะพิเศษ โดยสามารถบ่งชี้ได้ว่าเป็นสินค้าที่เกิดขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง มีลักษณะจำเพาะขององค์ประกอบดังนี้

- ปัจจัยการผลิต
- สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ผลิต
- ระบบการผลิต
- เอกลักษณ์ของผู้ผลิต
- ประเพณี วัฒนธรรม ของพื้นที่ที่ผลิต
- เป็นผลผลิตที่มีความพิเศษในตัว

1/ นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง

3. เหตุที่มา

การตื่นตัว ให้มีการพัฒนาคุณภาพสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สามารถขายได้ราคาสูงกว่าคู่แข่ง เนื่องจากมีองค์การ การค้าโลก (World Trade Organization = WTO) เข้ามาเกี่ยวข้อง โดย/เพื่อ...

- ต้องทำให้ได้ผลผลิตที่มีมาตรฐานน่าเชื่อถือ
- สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค
- ให้เกิดความพึงพอใจและยินดีที่จะจ่ายเงินซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้น

4. ขอบเขตความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมาย

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2546 ที่จะให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านการค้าของประเทศต่อไป การให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ผลิตในท้องถิ่นมีความต้องการที่จะเสริมสร้างและรักษาภาพพจน์ในสินค้าที่ผลิตจากท้องถิ่นของตน การป้องกันไม่ให้ประชาชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า โดยกำหนดให้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สำหรับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ และห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันจะทำให้เกิดความสับสน หรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้า ที่ระบุในทะเบียน

ประโยชน์ของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

1. การคุ้มครองผู้บริโภค
2. การคุ้มครองผู้ผลิตและป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม
3. การเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้ผู้ผลิต และเครื่องมือทางการตลาด
4. การดูแลรักษามาตรฐานของสินค้า
5. การช่วยกระจายรายได้สู่ชนบท และส่งเสริมอุตสาหกรรมท้องถิ่น
6. การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. ลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (ตามกฎหมายไทย)

มี 4 ประการ

- 5.1 เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมายใด ๆ ที่สามารถใช้แสดงถึงแหล่งพื้นที่ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
 - 5.1.1 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรง (Direct Geographical Indication) เช่น ไชยา เพชรบูรณ์ หิมาลัย เป็นต้น

5.1.2 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยอ้อม (Indirect Geographical Indication) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อทางภูมิศาสตร์ เช่น รูปยาโม รูปเขากทะเล รูปห่อไอเฟล

5.2 ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับสินค้า

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะต้องสามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าที่ผลิตจากแหล่งพื้นที่นั้นได้ โดยมีลักษณะเด่นของสินค้า ที่มาจากพื้นที่การผลิต ที่มีความแตกต่างของสินค้าเดียวกัน ที่มาจากพื้นที่อื่น ซึ่งความแตกต่างนั้นเกิดจาก

5.2.1 คุณภาพวัตถุดิบที่มีเฉพาะในแหล่งใดแหล่งหนึ่ง

5.2.2 ขั้นตอนหรือวิธีการผลิต ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

5.2.3 ทักษะการผลิต หรือการแปรรูปในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

5.3 ไม่เป็นชื่อสามัญ (มาตรา ๕ วงเล็บ ๑)

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องไม่มีลักษณะเป็นชื่อสามัญของสินค้า ซึ่งเป็นชื่อที่รู้จักกันทั่วไป

5.4 ไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐ (มาตรา ๕ วงเล็บ ๒)

6. ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

6.1 ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคล และมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น

6.2 บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งประกอบกิจการสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น

6.3 กลุ่มหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

บรรณานุกรม

คู่มือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. 2548 กลุ่มสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
สำนักเครื่องหมายการค้า กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
สุทธาสินี จิตรกรรมไทย. 2548 จัคน์... สร้าง.. “ผลิตภัณฑ์” ตัวช่วยเสริมคุณภาพสินค้า
นสพ.มติชน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 21 กรกฎาคม 2548 หน้า 33